Advokaten Agneta

Agneta Gustafsson är advokat vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar hon varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor om juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om juridiska begrepp på bokstaven I

Vad är immateriella rättigheter?

Immateriella rättigheter är en rätt att nyttja sådant som inte är materiella ting. Immateriella rättigheter kan vara *upphovsrätt* till ett litterärt eller musikaliskt verk, till exempel en bok eller låttext, ensamrätt till *varumärke*, till exempel IKEA, eller *mönsterrätt* till skydd för särpräglat mönster som formen på en stol eller en mobiltelefon, samt *patentet* till teknisk uppfinning såsom en glödlampa eller dynamit som Alfred Nobel fick patent på 1867.

Patent innebär en ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja en uppfinning. För att en uppfinning ska få patent krävs att uppfinningen kan tillgodogöras industriellt, ha en teknisk karaktär eller utgöra en teknisk lösning på ett problem. Uppfinningen ska vara reproducerbar, det vill säga ge samma resultat varje gång den används. Patent beviljas efter ansökan om registrering till Patent- och registreringsverket (PRV).

Logotyper och andra former av tecken som har särskiljningsförmåga kan ge ensamrätt genom registrering som *varumärke*. Varumärket kan bestå av ord, figurer, bokstäver, siffror, ljud – till exempel glassbilens melodislinga – eller formen på en vara. *Särskiljningsförmåga* innebär att det ska gå att skilja en vara från andra varor som säljs, till exempel varumärket Coca-Cola kan särskiljas från varumärket på läskedrycken Pepsi Max.

De flesta produkter har även utformats, designats, för att få ett visst utseende, ett *mönster*. Formgivaren kan få ensamrätt till *ny och särpräglad design* genom så kallat *mönsterskydd*, vilket sker enligt mönsterskyddslagen. Exempel på skyddad design är det formgivna gelégodiset i form av en dödskalle som skapades 1992 av familjen Lindström.

Även konstnärliga och litterära uttryck i form av musik, skönlitteratur, teater eller konst skyddas av ensamrätt genom att den som har skapat verket får *upphovsrätt* till detsamma, även kallat *copyright*. Till skillnad från andra immateriella rättigheter, där ensamrätten ofta uppstår genom registrering hos Patent- och registreringsverket, uppkommer upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk *automatiskt* när verk som har en viss originalitet, *verkshöjd*, har *skapats*. Upphovsrätten gäller normalt 70 år efter upphovsmannens bortgång. Exempel på ett verk som har verkshöjd är stringhyllan, vars utformning Högsta domstolen 1962 bedömde vara tillräckligt originell för att omfattas av upphovsrätt.

De immateriella rättigheterna skyddar rättighetsinnehavarens *ekonomiska rätt*, *ideella rätt* samt *ensamrätt* att bestämma över vem som får förfoga över verket eller uppfinningen. Att utnyttja en immateriell tillgång i strid med rättighetsinnehavarens ensamrätt, till exempel piratkopiering av kläder, film eller musik, är straffbart och kan leda till skadestånd, böter eller fängelse.

Samhället har intresse av att personer och företag kan skydda sina immateriella tillgångar genom immateriell rätt till uppfinningar, design, musik eller konst. Till exempel står musikindustrin för en betydande del av Sveriges export. Enbart de upphovsrättsliga intäkterna från musik uppgick år 2010 till totalt 1239 miljarder kr.

Avslutningsvis bör Designhögskolan i Umeå, som rankats som en av världens bästa industridesignutbildningar, nämnas på temat skapande av immateriella rättigheter till nytta för oss alla.

Vad är id-kapning?

Id-kapning, eller identitetsintrång som det också kallas, innebär att någon olovligen använder någon annans namn, legitimation, lösenord, personnummer eller mobilt bank-id för att till exempel beställa varor på internet eller ta lån.

Id-kapning är sedan 2016 ett brott enligt 4 kap. 6 b § brottsbalken som kallas *Olovlig identitetsanvändning*, vilket kan medföra böter eller fängelse i högst två år. För att användande av annans uppgifter ska utgöra olovlig identitetsanvändning krävs att användningen sker utan personens *samtycke*, att uppgifterna utgör *identitetsuppgifter*, med andra ord för- och efternamn, personnummer, e-postadress eller andra adressuppgifter, fotografi på personen eller smeknamn som kan användas för att ge sken av att vara personen som uppgifterna tillhör.

Slutligen ska användningen leda till *ekonomisk skada*, till exempel då offret blir av med pengar när bedragaren använder dennas kontonummer för att beställa varor på internet, eller *olägenhet*, det vill säga utsatthet eller obehag, för personen som bedragaren utger sig för att vara. Olägenhet kan föreligga då en person skapar ett falskt konto på sociala medier i annans namn och skriver kommentarer som ger uttryck för till exempel extrema åsikter.

Ett vanligt sätt för bedragare att tillgodogöra sig annans identitetsuppgifter är genom så kallat *phishing*, *nätfiske*. Bedragare skickar e-postmeddelande som ser ut att komma från en bank, ett kreditkortsföretag eller en myndighet, med en länk till en fingerad hemsida där mottagaren av e-postmeddelandet uppmanas att snabbt logga in. Syftet är att få innehavare av bankkonton eller kreditkort att lämna ut sin information som bedragaren sedan kan använda för att överföra pengar till sig själv eller ta lån i brottsoffrets namn.

Åtgärder som du kan göra för att *förebygga Id-kapning* är till exempel att inte öppna e-post eller länkar som är okända, att inte skicka person- eller kontouppgifter per e-post utan att kontrollera att företag eller myndighet faktiskt begärt in uppgiften samt att anmäla borttappade identitetshandlingar såsom legitimation och pass till polisen så fort som möjligt.

Jag avslutar veckans krönika med några tänkvärda ord från fysikern Albert Einstein. *”Det mystiska är det mest fantastiska vi kan uppleva. Det är källan till all äkta konst och vetenskap.”*

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån Nywa

Har du en fråga? Skriv till Agneta!

Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, skicka din fråga till Agneta på e-postadressen advokaten@nywa.nu.

Vänligen notera att alla upplysningar enbart är informativa och inte utgör legal rådgivning. Rättslig rådgivning kan endast lämnas av advokat eller jurist som erhållit handlingar och fullständig information om omständigheterna i det enskilda fallet.

Boktips – trädgårdsböcker

Nya böcker för alla som vill lära sig mer om trädgården och allt som hör den till.

TRÄDGÅRDSAPOTEKET
Marie-Louise Eklöf
Norstedts

Växter kan läka oss på olika sätt och mycket av vår läkekonst kommer från vår kunskap om växternas helande förmågor och hur vi har använt växter för att bli friska. I denna bok får man mer kunskap om de vanligaste växternas skötsel och användningsområde i trädgårdsapoteket och hur man ska använda dem efter skörd. Det är en intressant och trevligt upplagd bok som också kan ge tips för odling och förvaring av växterna och kanske användas som fina presenttips om man gör egna salvor och teer.

KONSTEN ATT SKAPA TRÄDGÅRDENS RUM
Linda Schilén
Ordalaget bokförlag

Att skapa rum i trädgården för att få en drömträdgård med olika växtlighet, charmiga kringelikrokar och små vrår att sitta och njuta i är denna boks utgångspunkt. Alla trädgårdar kan byggas så att det blir olika rum utifrån deras förutsättningar och fyllas med anpassad växtlighet med form, färg och funktion. Trädgården kan inredas liknande boningshusets rumsfunktioner med hall, kök, vilorum, tvättstuga, hobbyrum med mera – platser i trädgården för att njuta av vila eller för att fika eller plantera.

Denna trädgårdsbok innehåller även förslag på växter att plantera och lite om trädgårdens historia och funktion samt tips på allt från utemöbler och kompost till färgval och dekoration.En fin bok till en som startar upp sina trädgårdsdrömmar och som vill något mer än bara ha lite små blomrabatter och pallkragar utan som strävar efter woweffekt i trädgården.

FÖRTROLLAD TRÄDGÅRD
Cecilia Ottenby
Natur & Kultur

En annorlunda trädgårdsbok med barn- och ungdomsperspektiv på trädgårdslivet. Boken har fokus på årstidernas växlingar med pastellfärgade tecknade bilder och korta fakta med pysselförslag och text i form av ”visste du att ...” anknutna till växter . Boken är charmig men otydlig i sin målgrupp då den både känns barnslig men också full med svåra ord och en del fakta som kanske inte känns så hög wowfaktor på för en ungdom idag. Men uppslagen är söta och charmiga och det är också en lockelse för yngre bokälskare.

ANNA ÖBERG
Bokläsare